

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Sunnerbogymnasiet 2
i Ljungby kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Sunnerbogymnasiet 2 i Ljungby kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på barn- och fritidsprogrammets inriktning socialt arbete.

Sunnerbogymnasiet 2 besöktes den 3 – 5 december. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Åsa Kildén och Ronny Högberg. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Sunnerbogymnasiet 2

Ljungby kommun anordnar gymnasieutbildning på Sunnerbogymnasiet i tre olika skolenheter. Den skolenhet som benämns Sunnerbogymnasiet 2 innefattar vid tiden för granskningen fem nationella program: barn- och fritidsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet, hantverksprogrammet, naturvetenskapsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet. Skolenheten har vid tiden för granskningen 343 elever varav 37 elever är inskrivna på barn- och fritidsprogrammet i årskurserna 1-3. Lärarna på barn- och fritidsprogrammet är organiserade ett programarbetslag där lärarna i yrkesämnena samt två lärare i gymnasiegemensamma ämnen ingår. Programarbetslaget leds av en arbetslagsledare och skolenheten leds av en rektor. Barn- och fritidsprogrammet har i årskurs 2 en inriktning, den mot socialt arbete. Ljungby kommun beslutade inför läsåret 2013/2014 att lägga ner inriktningen mot pedagogiskt arbete då kommunen inte såg behov av att anställa eller utbilda yrkeskategorin barnskötare.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med

yrkesämnen kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnen. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på barn- och fritidsprogrammet inriktning socialt arbete, och identifierat tre prioriterade utvecklingsområden och ett väl fungerande inslag på skolan. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

EXAMENSMÅLEN TILL GRUND FÖR UNDERVISNINGEN

Av Läroplanen framgår att elevernas möjlighet att utöva inflytande på utbildningen och att ta ansvar för sina studieresultat förutsätter att skolan klargör utbildningens mål, innehåll och arbetsformer.

Elever på Sunnerbogymnasiet 2 uppger vid intervju att de blir informerade om kursernas centrala innehåll och kunskapskrav och att de ofta går igenom dessa tillsammans med lärarna. Kunskapskraven är begripliga anser eleverna. Särskilt då lärarna pratar om dem och förklarar. Däremot känner eleverna inte till utbildningens mål, examensmålen. Lektionsobservationer och intervjuer med lärare och elever på barn- och fritidsprogrammet visar vidare att eleverna ges möjlighet att påverka undervisningens innehåll, arbetssätt och arbetsformer. Hur mycket inflytande eleverna ges och i vilken utsträckning undervisningen anpassas därefter varierar dock beroende på lärare och ämne. Enligt de elever som Skolinspektionen talat med i samband med granskningen fungerar deras möjlighet till inflytande över undervisningen allra bäst vad det gäller yrkesämnen. Lärare uppger i intervju att de främst arbetar mot examensmålen i yrkesämnenas tematiska arbeten och i samband med de kurser som är förlagda till det arbetsplatsförlagda lärandet, APL. Lärare i gymnasiegemensamma ämnen menar det kan vara svårt att lyfta fram examensmålen i grupper som är blandade med elever från många olika program och inriktningar, men att det gör

sitt bästa enligt förutsättningarna. Rektorn uppger i intervju att elevinflytande är något som diskuteras mycket på skolenheten och att lärarna generellt sett är bra på att ta tillvara elevernas behov och intressen, även om det varierar i vilken utsträckning elevinflytande verkligen sker i klassrummet.

Enligt Skolverkets övergripande kommentarer om *Gymnasieskola 2011* är det lokala programrådets arbete avgörande för att utveckla yrkesutbildningens kvalitet. Sunnerbogymnasiets barn- och fritidsprogram har ett lokalt programråd och av dokumentstudier och intervjuer, med elever, lärare och rektorn, framgår att eleverna informeras om det lokala programrådets arbete men att eleverna inte är delaktiga och att deras synpunkter inte alltid hämtas in. Även här skulle kvaliteten på undervisningen och utbildningen kunna förbättras om elevinflytandet förstärktes och elevernas behov och intressen blev en tydlig del av programrådets arbete.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att alla undervisande lärare på Sunnerbogymnasiets barn- och fritidsprogram behöver ge eleverna en klar bild över utbildningens examensmål. För att höja kvaliteten på undervisningen behöver lärarna anknyta till examensmålen på samma tydliga sätt som de anknyter till mål i ämnesplaner och kunskapskrav, så att eleverna ges möjlighet att få ett reellt inflytande även över utbildningens mål. Rektorn behöver ge lärarna i alla ämnen riktlinjer för hur detta ska göras. I det lokala programrådets arbete behöver elevernas synpunkter hämtas in.

Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

SAMVERKAN FÖR ELEVERNAS LÄRANDE

Intervjuer och lektionsobservationer visar att yrkeslärarna på barn- och fritidsprogrammet ofta arbetar tematiskt och ämnesövergripande och att rektorn förespråkar ett sådant arbetssätt. Samverkan mellan lärare i gymnasiegemensamma ämnen och lärare i yrkesämnen sker däremot i betydligt mindre utsträckning och här skulle kvaliteten på undervisningen kunna förbättras. Lärare anger vid intervju att det finns organisatoriska skäl till att samverkan inte sker. Rektorn menar att det finns traditioner att lärarna på gymnasieskolan inte samverkar kring en elevgrupp och att många lärare i gymnasiegemensamma ämnen efterfrågar tjänster spridda över många program. Lärare i gymnasiege-

mensamma ämnen uppger att deras tjänster spridda över många program minskar deras möjligheter att delta i ämnesövergripande planering kring en elevgrupp på ett litet program. Rektorn ser att det finns stora vinster i att lärarna samverkar vilket gör att skolenheten har goda möjligheter att utveckla kvaliteten på undervisningen i detta avseende. I de fall då samverkan mellan olika ämnen och lärare sker upplever både elever och lärare detta som positivt, meningsfullt och uppger att det har bidragit till att eleverna har fått större insikt om yrkesutgången.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att samverkan mellan yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen behöver utvecklas så att undervisningens kvalitet höjs genom att eleverna får ett sammanhang i sina studier. Även arbetet mot utbildningens examensmål kan förbättras om skolenheten utvecklar en fungerande samverkan mellan yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen. Rektorn behöver stötta lärarna genom att ange former och förutsättningar för hur samverkan mellan olika ämnen och lärare kan ske. En god utgångspunkt detta arbete är den samverkan som sker mellan lärarna i yrkesämnena, se bedömningen av väl fungerande inslag.

Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

ELEVER I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Intervjuer med elever, lärare, elevhälsa och rektorn visar att elever på Sunnerbogymnasiets barn- och fritidsprogram nyligen har utretts om behov av särskilt stöd då signaler kommit till mentorn om att eleven riskerar F i flera ämnen. Skolans rutin innebär att undervisande lärare ska anmäla till rektorn när det finns risk för att en elev inte uppfyller kunskapskraven för godkänt betyg i aktuell kurs. Specialpedagogen skall då utreda elevens behov. De elever som Skolinspektionen talat med vid granskningen har behov av anpassade lektions-salar och särskilt stöd, bland annat i form av hjälpmedel och studiehandledning på modersmålet. Detta anges i de utredningar av elevernas behov av stöd som gjorts kort tid innan granskningen. Några åtgärdsprogram har inte upprättats för dessa elever vid tiden för Skolinspektionens besök. Rektorn anger att underbemanning hos specialpedagogerna är anledningen till att utredning inte gjorts förrän nu men uppger samtidigt att lärarna har ett tydligt uppdrag att

uppdrag att lösa stödbehov inom klassens ram, genom att individanpassa undervisningen. Anpassningar har gjorts för eleverna, bland annat genom specialutrustade salar, uppger rektorn som samtidigt konstaterar att detta inte har dokumenterats i åtgärdsprogram. Även lärarna uppger att de har individanpassat undervisningen för att möta elevernas behov så långt som möjligt inom klassens ram. Skolinspektionen konstaterar att individanpassning inte varit tillräckligt då den utredning som gjorts av elevhälsan visar att eleverna har behov av särskilt stöd. Utredning och åtgärdsprogram har utarbetats först efter halva elevernas utbildning och detta har påverkat elevernas resultat. Exempelvis har elever fått betyget F i det gymnasiegemensamma ämnet engelska och får studera på egen hand för att göra en särskild prövning. Elever, elevhälsan och rektorn uppger att skolenheten hänvisar och erbjuder stöd och studiehjälp vid skolans studiestödstuga kallad "Fokus". Eleverna har fått stöd under pågående kurs i engelska 5 och eleverna har möjlighet att få stöd i Fokus för att förbereda sig inför prövningen, uppger rektorn. Alla elever går inte till Fokus menar elevhälsan och elever som Skolinspektionen har talat med. Enligt Skolinspektionen är det viktigt att lärarna signalerar till rektorn omedelbart då det befaras att en elev inte kommer att uppnå kunskapskraven i en kurs. Utredningen som skyndsamt följer därpå ska sedan visa om eleven behov kan lösas som individanpassning inom klassens ram eller om eleven har behov av särskilt stöd. I det senare fallet ska åtgärdsprogram utarbetas. Eleverna på barn- och fritidsprogrammet har precis innan granskningen blivit utredda för behov av särskilt stöd och kravet på att utredningen ska göras skyndsamt har därmed brustit. Rektorn anger dock att åtgärder kommer att vidtas i enlighet med de åtgärdsprogram som ska utarbetas efter granskningsbesöket.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att utbildningens kvalitet avseende åtgärder anpassade för elever i behov av särskilt stöd behöver förbättras, så att eleverna fullt ut ges förutsättningar att slutföra utbildningen. Rektorn behöver se till att undervisningen och elevhälsan utformas så att elever som har behov av särskilt stöd eller andra stödåtgärder får detta. Den specialpedagogiska kompetensen behöver förstärkas och skolan behöver tydliggöra och förändra sina rutiner för att säkerställa att alla elever får det stöd de behöver. Elever som riskerar att inte nå kunskapskraven behöver bli skyndsamt utredda och få åtgärdsprogram upprättade om utredningen visar att de har

behov av särskilt stöd. Rektorn behöver säkerställa att skolan ger studiehandledning på modersmålet till de elever som har behov av detta.

Väl fungerande inslag

KUNSKAP SINNEHÅLLET I MENINGSFULLA SAMMANHANG GENOM SAMVERKAN OCH LÄRANDE BEDÖMNING

Programarbetslagets arbete med att placera kunskapsinnehållet i meningsfulla sammanhang lägger grunden för ett välfungerande arbete inom flera av granskningens bedömningsområden. Elevintervjuer och den elevenkät som Skolinspektionen gjort i samband med granskningen visar att eleverna tycker att deras lärare i yrkesämnena får undervisningen att kännas meningsfull för programmet och inriktningen. Samtliga elever har gjort studiebesök på arbetsplatser och av det senaste lokala programrådsprotokollet framgår att skolenheten ska lägga vikt vid just studiebesök för att eleverna ska få "en verklighetsbild av yrket under tiden som de läser teori". Rektorn och yrkeslärarna på barn- och fritidsprogrammet uppger att de fått arbeta mycket för att eleverna ska få en tydlig bild av den sociala inriktningen och dess yrkesutgångar. Detta då inriktningen inte var någon av elevernas förstahandsval. Arbetet har bidragit till att på ett positivt sätt konkretisera lärandet, vilket framgår av intervjuer med eleverna. Lärarna i yrkesämnena samverkar med varandra i arbetet vilket möjliggör temaarbeten och som knyter samman elevernas kunskaper förvärvade genom olika ämnen och kurser. I samband med lektionsobservationerna av yrkesämnena får Skolinspektionen ta del av hur lärare och elever resonerar kring kunskapskrav och ämnesmål i undervisningssituationen. Observationerna visar även att eleverna ges möjligheter att planera och utforma yrkesundervisningen och ett gott exempel är den "jultemadag" för gymnasiesärskolan som planeras efter elevernas initiativ. Flera yrkesämnena samverkar kring temadagen och mål och kunskapskrav kopplas till yrkesinriktningen socialt arbete. De lärare i gymnasiegemensamma ämnen som ingår i barn- och fritidsprogrammets arbetslag beskriver ger också positiva exempel på när samverkan med yrkeslärarna skett.

Forskning visar att det är viktigt att yrkeslärarna stödjer eleverna, särskilt då de har svårigheter med motivation och självförtroende. Ett väl fungerande inslag är att just detta sker i den granskade klassen, vilket lektionsobservationer och

intervjuer med elever och lärare visar. Elever och lärare uppger också att återkoppling och fortlöpande information om framgångar och utvecklingsbehov i studierna sker kontinuerligt på Sunnerbogymnasiets barn- och fritidsprogram. Detta gäller både för yrkesämnena och gymnasiegemensamma ämnena. Rektorn uppger att ledningsgruppen tidigare har sett ett utvecklingsbehov inom området och skolan har satsat på lärarfortbildning inom formativ lärande bedömning för att ge ännu bättre förutsättningar för en god undervisningskvalitet.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena naturkunskap, engelska, svenska som andraspråk, idrott och hälsa, skapande verksamhet, socialt arbete och sociologi observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.